
Hegedűs Kálmán

Nemzetközi muzsikuskok és a zenei élet kezdete finn földön

*A következő esztendőben ünnepeljük Liszt Ferenc születésének 200. évfordulóját. Folyóiratunk az évfordulóra készülve, munkatársunk Hegedűs Kálmán jóakaratóból, sorozatot kezd: közreadja nagy magyar zeneszerzőnk finnországi kapcsolatairól szóló, a szerző **Liszt, Bartók, Kodály és Finnország** című munkájának, észak- és közép-európai zenetudományi kapcsolatokról írt fejezeteit.*

Finnország - saját nyelvén Suomi - ösidők óta többirányú ki és bevándorlás színtere volt. Az ország földrajzi adottságainak egyike, hogy szigetszerűen helyezkedik el Riga, Stockholm, Tallin és Sankt- Petersburg, Szentpétervár között. A Péter cár által 1703-ban megalkotott város is ősi finn terület volt az egész Laatokka - (oroszul Ladoga) tóval együtt. Közel ezer évvel ezelőtt a Svéd Királyi Haditengerészet alapított ott támaszpontot és várost, mely svédül Ny Stad (Nű Sztád), azaz Új Város. Oroszország nyugati határa Novgorod (Újváros) város volt. Novgorod skandináv (svéd viking) neve Holmgardr. Az eredeti északi szláv terület Moszkva környéke. Ez a fejedelemiség kissébb volt, mint ma az U.S.A. New Jersey állama.

A Ladoga tó feletti területen már 862-től kezdve uralkodott Rurik svéd viking fejedelem. Jól szervezett uralma és védelme alatt számos finn törzs és kis ugor népcsoport is élt. Rurik elfoglalta Novgorodot. Megalapította az Orosz Birodalmat. 879-ben hunyt el. Leszármazottai még 700 évig uralkodtak és a Rurik család csak 1598-ban halt ki. A viking király gótikus ablakú vörös téglából épült karcsú várának impozáns romja ma is áll. Nemrég egész Európa láthatta a televízióban.

Ny Stad csak évszázados háborúk után lett orosz város. Számos finn falut pusztítottak el az útból és a finn paraszttal és halászokkal építették fel a Jókai által is megsodált Kronstadt erődszigetet.

Svédország és az erdélyi székely katonákat sokra becsült Gustav-Adolf protestáns svéd király nem elnyomta, hanem egészen a svéd fennhatóság fennállásának utolsó napjáig megvédte a finneket, akik példás bátorsággal harcoltak együtt a svéd katonákkal.

Később is döntő fontosságú volt az erős Svédország szomszédsága, mely szociális nyitottságával, önzetlen segítségével és saját erős kultúrájú - műveltségű királyságával egész Nyugat-Európaéhoz kapcsolta Suomi néven ismert keleti szomszédját.

A rendkívül erős zenekultúrájú Stockholm udvari zenekarában a svédekén kívül a kiváló német, francia, svéd és dán művészek között még Eszterházy herceg zenekarának két volt muzsikusa is svéd földön telepedett le. Svédország rendkívül nyitott volt és ma is az a határain kívüli más kultúrák felé..

A rendkívül erős zenekultúrájú Stockholm udvari zenekarában a Cristian Knopp zenekarának 1782-es svédországi turnéját hirdeti. A program felhívja a közönség figyelmét a cimbalomra és a magyar zenére. Így részesülhetett a Baltikum és Finnország is magyar zenei élményekben.

Szentpétervárról 1794-ben áttelepült Fodor József (1752-1828) zeneszerző, karmester és Fodor Jozefin énekművésznő leánya (1789-1870) ápolták a magyar zenei örökséget. Fodor karnagy úr Európa szerte becsült komponista volt. Amikor a régi finn fővárosban, Turkuban 1790-ben megalapított Zeneművészeti Társulat szimfonikus zenekara Amszterdamból nagy számú kottát vásárolt, a listán több Fodor darab is szerepelt. Haydn mellett. A vándor Liszt Ferenc előfutárai közé tartozott például a délvidéki magyar, utazó nagybögő virtuóz Kämpfer József. Karlstadt - Károly városból származott. A turkui Sibelius-Múzeumban őrzött Otto Andersson zenetudós feljegyzései szerint a művész 1796-ban koncertezett Turkuban. Előtte Párizsban és Stockholmban tapsoltak neki. Helsinkibe már nem jutott el, mert Szentpétervárra kellett sietnie.

Érdekes módon fejeződött ki a művészeti nemzetköziség a délnyugati finn Turku városában. A helyi Sibelius Múzeum svéd nyelvű feljegyzése szerint 1822-ben egy Huszek Károly - Karl Hussek nevű magyar klarinétművész, katonakarmester érkezett Turkuba. Huszek és Bernward Fatschek svéd királyi udvari muzsikus 1823. december 11-én nagy sikerrel szerepeltek. Huszekkel megismételtették a Prandau polonézt. Osztrák-magyar-német-svéd találkozára került sor finn földön, amikor Joseph Gehring, a turkui zenekar bécsi koncertmesterének estjén a magyar Huszek, a svéd Bergström és a német Heinrici együtt muzsikáltak. A feljegyzések szerint Huszek tsakaner is volt, vagyis a csákánynak hívtott fafúvós hangszeren is játszott. Suomihoz haláláig hű maradt. Vaasa északnyugati tengerparti város temetőjében pihen a főkaputól balra.

Amtmann Prosper pécsi német-magyar fuvolaművész, akit a Filharmóniai Társaság 1837-ben Münchenben tagjává választott és akit Böhm mester egyik új fuvolájával ajándékozott meg, sajnos csak a Baltikumba jutott el. A másik pécsi német-magyar fagott művész, a híres vak Weidinger Imre is megállt Szentpéterváron, mert ott kirabolták. Erre visszafordult és hazatért. Szép közös emlékoszlopuk Pécsen a Székesegyház alatti Káptalan parkban látható. Eljutott viszont 1840-ben Turkuba és Helsinkibe Servais belga csellóművész, Liszt barátja, aki Pesten és Szekszárdon is fellépett.

Az 1809-ben Svédországtól elszakított Suomi az orosz cári birodalom önálló nagyhercegsége lett. Sándor cár megerősítette Finnország régi törvényeit, ám az országot Napoleon és Anglia akaratlan segítségével megkaparintott cári hivatalnokok csendben eltörölték Gustav III. harmadik Gusztáv felvilágosult svéd király francia kultúrával szövetséges törvényeit. A cár pedig a Szentpétervárhoz lényegesen közelebb fekvő Helsinkit tette meg új fővárosnak 1812 április 8-án kelt rendeletében.

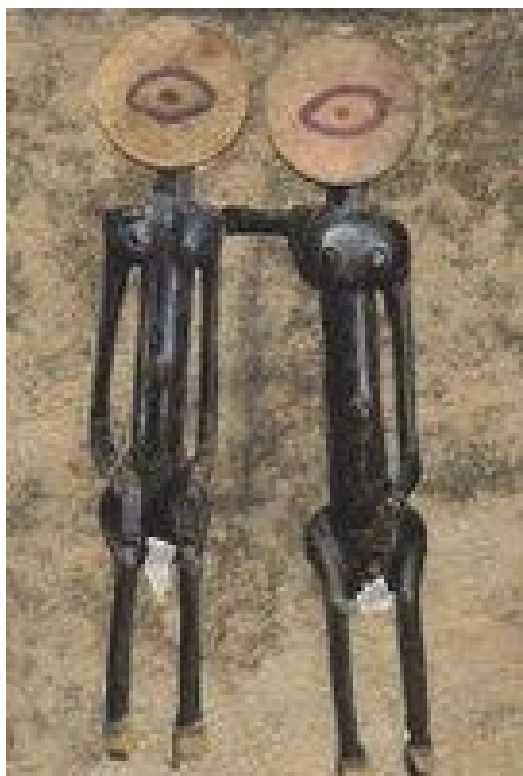
Mi volt akkor a patinás ősi egyetemi város Turku-Åbo (Óbu) után Helsinki? Pici halászfalu a mai kikötő körül, amit valamikor a kalandozó és az ősmagyarokkal is kapcsolatot tartott vikingek fedeztek fel.

Helsinki tulajdonképpen nem más, mint 1500-ban épült és nagy területen szét-szórt 33 svéd falu, melyek ma is elővárosok. Ezek egyike a máig létező Helsinge (Hëlszijn), innen a név.

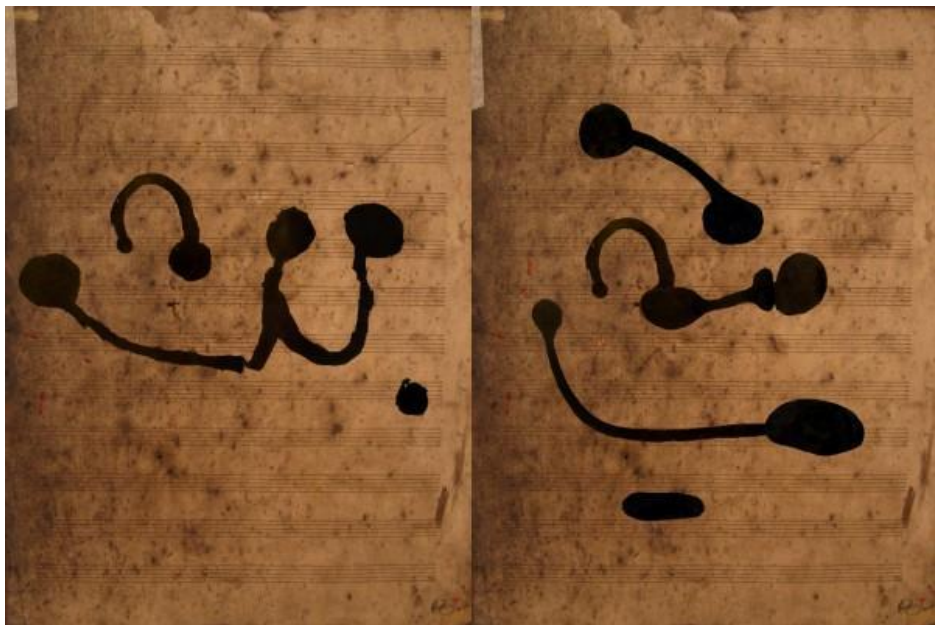
Helsinki eredeti svéd neve Helsingfors. A fors zuhatagot, vízesést jelent. Ez arra utal, hogy a város eredetileg az északon lévő Vantaa folyó torkolatánál épült fel. Vantaa-Vanda ma is külön város.

Turku 1827-ben tűzvész áldozata lett. Gyorsan újjáépítették és bár még 1840-ben is a legnagyobb finn város, mégis Helsinkit részesítették anyagi előnyben. Majd 1828-ban a Krisztina svéd királynő által alapított turkui egyetemet (melynek észt elődjét Tartuban szintén Svédország alapította) cári rendelettel Helsinkibe helyezték át.

A kikötő feletti téren álló új egyetem épületét 1832. június 19-én szentelték fel. Díszterme hamar a hangversenyélet központjává vált.

Vály Sándor: DADABOOK III

Vály Sándor: A QBOOK-1

Vály Sándor: A QBOOK-2